

LITERATÚRA

Hrvatski jezični portal – Znanje – dostupné na <https://hjp.znanje.hr/index.php?>.

Krátký slovník slovenského jazyka. 1. vyd. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková. Bratislava: Veda 1987. 592 s.; 6., nezmenené vyd. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. Martin: Matica slovenská 2023. 956 s.

OŽEGOV, Sergej, Ivanovič: Slovar russkogo jazyka. Izdaniye deviatoye, ispravlennoye i dopolnennoye. Pod redakciyej N. J. Švedovoy /9., opravené a doplnené vyd. Red. N. J. Švedovová/. Moskva: Izdatel'stvo Sovetskaja enciklopedija 1972. 848 s.

PAULINY, Eugen: Slovenská gramatika. (Opis jazykového systému.) Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1981. 323 s.

PECIAR, Štefan: Funkcie slovesa *byť* v spisovnej slovenčine. Slovenská reč, 1958, r. XXIII, č. 1, s. 20 – 34.

RUŽIČKA, Jozef: Príspevok ku skladbe slovesa *byť* – *som*. Slovenská reč, 1952 – 1953, r. XVIII, č. 13 – 14, s. 398 – 405.

RUŽIČKA, Jozef: Skladba neurčitku v slovenskom spisovnom jazyku. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1956. 186 s.

RUŽIČKA, Jozef a kol.: Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1966. 896 s.

Slovník slovenského jazyka I. A – K. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1959. 816 s.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Red. J. Filípec, F. Daneš. Praha: Academia 1978. 800 s.

Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G. Red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda 2006. 1 132 s.

O ustalovaní a variantnosti lexikálnej jednotky check-out a jej domácich ekvivalentov

ROMANA KROLČÍKOVÁ

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i.

Abstract: The aim of this paper is to analyse the anglicism *check-out* and to describe its linguistic properties in the Slovak language. Our focus is not only on the orthographic and morphological adaptation of this foreign word, but also on its spelling variants *check out* and *checkout*. By corpus analysis of the word *check-out* we demonstrate how the adaptation process

Príspevok bol vypracovaný v rámci grantu VEGA č. 2/0132/24 Slovenský pravopis a jeho pravidlá v kontexte súčasnej jazykovedy a jazykovej praxe 2.

of foreign words depend on the linguistic system of the Slovak language and the needs of the users. We also focus on the Slovak equivalents of the word *check-out*, in particular, on the verbal noun *odubytovanie*, the verb *odubytovať* and the imperfective verb form *odubytovávať*. On a basis of a comparison of their frequency in the main corpus of written texts and the web corpus of the Slovak National Corpus we observe the variation, or the preference of borrowed and native words in selected corpora.

Keywords: adaptation, anglicism, borrowings, corpora, orthography, Slovak National Corpus

Úvod

Preberanie anglických prostriedkov do slovenčiny je dlhodobá prítomnosť a prirodzený jav, ktorý sa v ére globalizujúceho sa sveta stal jedným z hlavných spôsobov obohacovania slovnej zásoby nielen slovenčiny, ale aj iných slovanských jazykov. Cieľom príspevku je zamerať sa na anglicizmus *check-out*¹ z hľadiska pravopisnej a gramatickej adaptácie. Na pozadí korpusovej analýzy jazykového prostriedku ilustrujeme, ako je preberanie cudzích slov do slovenčiny a proces ich adaptácie „výsadou preberajúceho jazyka a uplatňujú sa pri ňom zákonitosti platiace v tomto jazyku“ (Ološtiak, 2007, s. 34). Pozornosť sústreďujeme tiež na domáce ekvivalenty tohto slova, a to na slovesné podstatné meno *odubytovanie*, dokonavé sloveso *odubytovať* aj jeho nedokonavý náprotivok *odubytovávať*. Na základe komparácie frekvencií v dvoch zvolených korpusoch Slovenského národného korpusu (ďalej SNK) sledujeme variantnosť, resp. preferenciu cudzieho alebo domáceho výrazu.

Vzhľadom na to, že ide o lexikálnu jednotku, ktorá sa v žiadnom zo slovenských výkladových slovníkoch Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV nezachytáva, zastavíme sa najprv pri uchopení lexikálneho významu slova. V prekladovom Anglicko-slovenskom, slovensko-anglickom praktickom slovníku (2017) nájdeme spracované heslové slovo *checkout* s variantným pravopisom *check-out* vyložené ako „odhlásenie sa (pri odchode z hotela, kempu ap.)“. V jazykovej praxi sa s ním bežne stretujeme v oblasti poskytovania ubytovacích služieb. Ide o slovo prevzaté z angličtiny, ktoré možno označiť ako inter-

¹ Z hľadiska výslovnostnej adaptácie sa ustálila zdomácnená výslovnosť [čekaʊt].

nacionalizmus, čiže ako slovnú jednotku v rámci cudzích slov, ktorá funguje vo viacerých príbuzných aj nepríbuzných jazykoch a označuje javy medzinárodného charakteru (porov. Ripka – Imrichová, 2011, s. 54).

Opozitom k výrazu *check-out* je výraz *check-in* (tiež *checkin*, menej často *check in*), ktoré sa v jazykovom úze používa aj ako označenie procesu ubytovania, resp. registrácie v ubytovacom zariadení. Slovník súčasného slovenského jazyka H – L (2011; ďalej SSSJ H – L) zachytáva heslové slovo *check-in* (*checkin*) v dvoch významoch: 1. predodletové vybavovanie cestujúcich, overovanie leteniek na konkrétny let, vystavovanie palubných lístkov a prijímanie batožiny; 2. miesto na letisku vymedzené na predodletové vybavovanie cestujúcich, odbavovací box, pult (2011, s. 256). Nezachytáva však význam „ubytovanie; proces registrácie po príchode do ubytovacej jednotky“, i keď v súčasnosti je to význam pravdepodobne rovnako frekventovaný.

Ako sme už uviedli, pri lingvistickej analýze vychádzame z korpusových dát. Na analýzu frekvenčnej distribúcie sme využili písané jednojazyčné korpusy SNK. Primárne sme pracovali s poslednou verziou hlavného písaného korpusu prim 10.0.-public-all (hlavný písaný korpus)². Aktuálna verzia hlavného korpusu obsahuje všetky verejne prístupné texty SNK získané do apríla 2022. Ďalej sme sa opierali o výsledky hľadania v poslednej verzii webového korpusu web 7.0 (webový korpus), ktorý v kontexte tohto príspevku chápeme ako istý typ štylisticky špecifického písaného korpusu, odzrkadľujúci internetovú komunikačnú sféru. Webový korpus web 7.0 je založený na dátach beta verzie korpusu Araneum Slovacom VII Maximum z projektu Aranea.³ Korpus obsahuje webové texty v slovenčine priebežne zbierané medzi rokmi 2013 – 2024.

Pri analýze frekvenčnej distribúcie lexikálnych jednotiek pracujeme s dvomi frekvenčnými údajmi. Prvým, primárnym údajom je absolútna frekvencia, ktorá predstavuje celkovú početnosť výskytov hľadaného prostriedku (tokenu) v texte. Druhý údaj predstavuje priemernú redukovanú frekvenciu (*average reduced frequency*; ďalej ARF⁴), ktorá vypovedá o rovnomernom rozložení vyhľadaného prostriedku (tokenu) v texte.

² Informácie o korpusoch SNK sú dostupné na <https://korpus.sk/korpusy-a-databazy/korpusy--snk/>.

³ Tvorcom podkladového korpusu Araneum Slovacom VII Maximum je Vladimír Benko.

⁴ Čím je hodnota ARF vyššia (t. j. hodnota je bližšie k absolútnej frekvencii), tým sa hľadaný výraz v zvolenom korpuse vyskytuje rovnomerne naprieč celým korpusom. Ide o informáciu, ktorá nám hovorí, že slovo nie je príznačné len pre jeden dokument, resp. veľmi úzku množinu textov

Výrazy vyhľadávame prostredníctvom korpusového nástroja NoSketch Engine. Vyhľadávali sme pomocou jednoduchého hľadania slovné paradigmy *check-out*, *check out*, *checkout*, *odubytovanie*, *odubytovať*, *odubytovávať*. Získaný korpusový materiál sme manuálne triedili, aby sme v príspevku priniesli čo najrelevantnejší obraz jazykovej praxe. Z prvého materiálu boli odfiltrované výskyty s iným ako analyzovaným lexikálnym významom, anglické výrazy, ktoré boli súčasťou textov piesní či iných citovaných pasáží v angličtine. V prípade potreby sme doplnili aj doklady empiricky získané z internetovej komunikačnej sféry, ktoré v texte explicitne uvádzame tak, aby bolo zjavné, že nejde o korpusové doklady.

Pravopisná variantnosť

Vo všeobecnosti platí, že vo väčšine prípadov pri preberaní cudzieho slova zo zdrojového jazyka do slovenčiny ako cieľového jazyka dochádza k procesu adaptácie. Tá prebieha najprv na výslovnostnej a pravopisnej rovine. Pravopisná adaptácia úzko súvisí s fonetickou adaptáciou, keď sa fonémy zdrojového jazyka nahrádzajú fonémami cieľového (domáceho) jazyka. Podľa miery pravopisnej adaptácie sa rozlišujú pravopisne adaptované (zdomácnené podoby, ktorých pravopisná forma je utvorená na základe poslovenčenej zdrojovej výslovnosti) a pravopisne neadaptované podoby⁵ (porov. Jarošová, 2022, s. 87 – 88). Okrem týchto dvoch „krajných“ podôb A. Jarošová uvádza i skupinu variantných anglicizmov, ktoré tvoria „prechodné pásmo variantných prevzatí“ (2022, s. 89). Z hľadiska tohto členenia chápeme slovo *check-out* ako lexikálnu jednotku, ktorá si zachováva pôvodný anglický pravopis na úrovni grafém, čím sa naruša fonematický princíp slovenského pravopisu a nastupuje uplatnenie etymologického princípu (ibid.). Možno predpokladať, že zachovanie pôvodného pravopisu značí, že ide o internacionálny výraz, pre ktorý je charakteristické, že koreň slova vo viacerých, a to aj nepriebuzných jazykoch, ostáva transparentný. Nazdávame sa, že je to jedno z vysvetlení, prečo sa v korpusoch a ani v jazykovej praxi nestretávame s pravopisne zdomácnenou podobou *čekaout*. Napriek tomu ne-

(napríklad textov jedného autora), ale práve naopak, vysoká ARF poukazuje na rozšírenosť tokenu naprieč celým zvoleným korpusom.

⁵ Do tejto kategórie A. Jarošová zaraďuje také lexikálne jednotky, ako sú *e-mail*, *notebook*, *offroad*, *play-off* a pod. (porov. Jarošová, 2022, s. 89).

vylučujeme jej ojedinelý výskyt, napríklad so štylisticky posunutým významom alebo ako okazionalný výraz.

Lexikálna jednotka *check-out* patrí medzi tzv. viacnásobné variantné anglicizmy (bližšie Jarošová, 2022, s. 92 – 97). Jej variantnosť vychádza z toho, že v angličtine ide o zloženinu (kompozitum), ktorá môže mať trojakú pravopisnú formu: *check-out*, *check out* a *checkout*. V zdrojovom jazyku (v angličtine) na rozdiel od cieľovej slovenčiny naznačuje pravopisná podoba i slovnodruhovú príslušnosť. V angličtine výraz napísaný oddelene funguje ako sloveso s významom „odhlásiť sa; (...) zaplatiť a odísť z hotela“ (Fronek – Mokráň, 1999, s. 168). Ako podstatné meno funguje výraz napísaný spolu *checkout*, zriedkavo *check-out* s významom „zaplatenie účtu v hoteli pred odchodom; uvoľnenie izby“ (ibid.).⁶

V slovenčine figurujú všetky tri podoby (*check-out*, *check out* i *checkout*) s totožným morfológickým významom neživotného mužského substantíva. Slovenčina, ktorá je v pozícii preberajúceho (cieľového) jazyka, sa riadi tzv. „princípom dominancie preberajúceho jazyka“ (Jarošová, 2022, s. 79), čo znamená, že adaptácia sa prispôsobuje výlučne potrebám cieľového jazyka a potrebám jeho používateľov. Keďže slovenčina predstavuje flektívny typ jazyka, je pre ňu typické odvodzovanie slovesných foriem prostredníctvom relačných morfém, teda diferenciacia slovnodruhovej príslušnosti na úrovni pravopisu je netypická a nie je ani žiaduca, pretože nemá v slovenčine opodstatnenie. Zároveň sa z hľadiska funkčnosti do jazyka preberá iba taký jazykový prostriedok, ktorý v cieľovom jazyku spĺňa jazykovú, komunikačnú alebo pragmatickú funkciu. Z tohto hľadiska sa v slovenčine ako funkčná ukazuje iba potreba cudzej substantívnej paradigmy *check-out*, ako vysvetlíme ďalej.

Vďaka rozsiahlemu korpusovému materiálu môžeme porovnať výskyt pravopisných variantov v dvoch písaných korpusoch. V tabuľke 1 uvádzame ich absolútnu početnosť v hlavnom písanom korpuse a vo webovom korpuse. V hlavnom písanom korpuse má hľadaná lema so spojovníkom 15 výskytov, vo webovom korpuse až 1 760 výskytov.⁷ Výrazný frekvenčný

⁶ Vzťah medzi slovnodruhovou príslušnosťou a formálnou podobou v angličtine sme overili prostredníctvom webovej stránky <https://www.onelook.com/>.

⁷ Vzhľadom na to, že rozoznávanie anglicizmov pomocou automatického korpusového softvéru nie je triviálnou záležitosťou, na to, aby sme dosiahli čo najpravdivejší frekvenčný výsledok, jednotlivé slovné tvary sme vyhľadávali zvlášť a v tabuľke uvádzame súčet absolútnych frekvencií týchto slovných tvarov. To je i dôvod, prečo na tomto mieste nepracujeme aj s údajom ARF, ktorý

rozdiel medzi dvoma korpusmi značí, že tento anglicizmus je typický hlavne pre internetové komunikáty. Menej často sa vyskytuje forma bez spojovníka, ktorá má v hlavnom korpuse 9 výskytov⁸ a vo webovom až 1 179 výskytov. Najmenšie frekvenčné zastúpenie má podoba *checkout*, a to napriek tomu, že je zachytená i v citovaných prekladových slovníkoch a z hľadiska lexikografickej praxe sa javí ako najvhodnejšia.

Tabuľka 1

lema	prim-10.0	web 7.0
check-out	15	1760
check out	9	1179
checkout	0	105

A. Jarošová v kontexte pravopisnej variantnosti uvádza, že 1. „V prípade anglických kompozít (v angličtine majú často podobu slovného spojenia) sa v slovenskom jazykovom prostredí javí ako štruktúrne najvýhodnejšia jednoslovná podoba (...); 2. „Pokiaľ je jednoslovná podoba zriedkavá, tak variantom jednoslovnej podoby môže byť podoba s oddelené písanými zložkami (...); 3. Podoba so spojovníkom nie je žiaduca ako jeden z variantov“ (2022, s. 96). Na pravopisné varianty neologizmov v súvislosti so spojovníkom upozornili aj autorky O. Orgoňová a J. Bakošová, ktoré konštatovali, že pri viackomponentových neologických výrazoch možno badať isté „vyrovňovanie“ prevzatej formy výrazu podľa modelu ekvivalentného domáceho pomenovania, čo dokladovali konkrétnymi príkladmi ako *internetové bankovanie – internet banking* (porov. 2005, s. 75). Napriek týmto jasne stanoveným záverom, ktoré vychádzajú z lexikologickej a lexikografickej praxe, korpusové dáta v obidvoch zvolených korpusoch ukazujú preferenciu používať podobu so spojovníkom. Ide o podobu, ktorá v slovenčine nie je žiaduca a zároveň aj v angličtine je skôr zriedkavá.

Ako sme spomenuli, heslové slovo *check-out* ani jeho varianty v súčasných výkladových slovníkoch slovenčiny nenájdeme. V kontexte pravopis-

nevieme určiť pre celú lemu.

⁸ Ako sme v úvode spomenuli, prvotný výsledok hľadania sa líši od nami uvádzaných dát, pretože v druhom kroku sme výsledky hľadania manuálne triedili a odfiltrovali sme výskyty z cudzojazyčných reťazcov alebo názvov piesní.

nej variantnosti predpokladáme, že používatelia slovenčiny sa pri pravopise *check-out* analogicky riadia pravopisom lexikálnej jednotky *check-in*, ktorá je zachytená vo výkladovom slovníku SSSJ H – L aj v Ortograficko-gramatickom slovníku slovenčiny (2022), a to napriek tomu, že žiaden zo slovníkov neuvádza explicitný tretí význam tohto slova. Pri variante *check-in* sa vynára otázka, prečo sa v slovníkoch zachytila aj táto podoba so spojovníkom, i keď ide v slovenčine o nežiaduci jav. V tomto prípade možno uvažovať, že *check-in* je forma, ktorá patrí do ojedinelej kategórie, keď písanie spojovníka v zloženine má opodstatnenie, pretože sa ním vyjadruje buď zlučovací vzťah (v súlade so slovenčinou), alebo ide o jediný ustálený variant (porov Jarošová, 2022, s. 96).

Pristavme sa pri jednoslovnom variante *checkout*. Po prvom jednoduchom vyhľadávaní bola absolútna frekvencia výrazu v hlavnom písanom korpuse 50 výskytov a vo webovom korpuse 580 výskytov. Tento výsledok bolo potrebné dôkladne odfiltrovať, pretože sa ukázalo, že výraz sa do slovenčiny prebral v dvoch významoch. Z pôvodných 580 výskytov vo webovom korpuse sa vo význame „odhlásenie sa z ubytovania“ vyskytlo iba 105 textových jednotiek. V hlavnom písanom korpuse ani jeden výskyt nekorešpondoval s týmto významom.

Na základe korpusových výskytov sa ukázalo, že slovo *checkout* sa v slovenčine, špecificky v internetovej komunikačnej sfére, ustálilo najmä vo význame „pokladňa“, v užšom význame ako „virtuálna pokladňa; miesto na webovej stránke, kde sa platí za tovar“⁹, napríklad: *Ak využívate systém online „Pokladnice“ („Checkout“), budú kupcovi informácie o nákupe zaslané automaticky* (ako-to-urobit.com, web 7.0). Viaceré výskyty boli súčasťou vlastných mien označujúcich služby, aplikácie alebo počítačové systémy, ktoré sprostredkujú onlajnové platby (*Google Checkout, CheckOut, BAM Checkout*), napríklad: *Pod flashovým prehrávačom sa objavuje informačný box s cenou a odkazom na platobný systém Google Checkout* (medialne.sk, prim 10.0); *Facebook má tiež vlastné nástroje Facebook Pay a Instagram Checkout* (retailmagazin.sk, web 7.0); *Systém CheckOut* (slovakalarms.sk, web 7.0). V tomto význame sa výlučne objavuje iba jednoslovná pravopisná podoba *checkout*. Javí sa, že jednoslovný variant bez spojovníka

⁹ Sémantické vymedzenie sme čerpali zo zahraničného zdroja Cambridge Dictionary, dostupný na https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/checkout#google_vignette.

sa ustalať pre iný význam a podoba so spojovníkom *check-out* sa ustálila pre význam „odhlásenie z hotela“.

Gramatická adaptácia

B. Chocholová uvádza, že anglicizmy možno rozdeliť do troch skupín podľa stupňa adaptácie na 1. slová, ktoré prešli minimálnym adaptačným procesom, a to na fónickej úrovni; 2. slová, ktoré sa adaptovali čiastočne, a to na rovine výslovnostnej, morfolologickej a slovotvornej, ale ich prepis ostáva pôvodný; 3. slová, ktoré sa adaptovali na všetkých rovinách (2012, s. 255 – 256). Z hľadiska tohto členenia patrí *check-out* medzi čiastočne adaptované anglicizmy. Na základe silnej tvrdej relačnej morfémy *-t* sa výraz *check-out* morfologicky adaptoval ako mužské neživotné substantívum. Lexikálna jednotka sa zaraďuje do deklinačnej paradigmy bez ohľadu na pravopisný variant a skloňuje sa podľa vzoru dub: *Check-out je do 12.00 a pre ponáhľajúcich sa hostí hotel ponúka technickú vymoženosť vo forme elektronického check-inu a check-outu* (restauracie.etrend.sk, web 7.0); *Po check oute je možnosť odloženia batožiny* (Booking, web 7.0); *Hotel si vyhradzuje právo na posun check outu aj pred 10:00, o čom je povinný klienta bezodkladne informovať* (e-mailom, telefonicky alebo osobne) (kosicehotel.sk, web 7.0); *Víkendová cykloturistika s neobmedzeným wellnessom, predĺženým check-outom a neskorým obedom v deň odchodu v Penzióne Ždiaranka* (pobyty.zlavy-dna.eu, web 7.0).

Prehľad frekvenčnej distribúcie slovných tvarov lemy *check-out* a jej pravopisných variantov v hlavnom písanom korpuse uvádzame v tabuľke 2.

Tabuľka 2

slovný tvar	absolútna frekvencia v prim 10.0.-public-all
check-out	14
check out	9
checkout	0
check-outom	1
check outom	0
checkoutom	0

Prehľad slovných tvarov lemy *check-out* a jej pravopisných variantov vo webovom korpuse uvádzame v tabuľke 3. V porovnaní s hlavným pí-

saným korpusom je výskyt slovných tvarov nielen frekvenčne vyšší, ale aj tvaroslovne bohatší. Vo webovom korpuse sa vyskytuje široká morfológická paradigma, zatiaľ čo v hlavnom písanom korpuse prevláda základný tvar lemy a slovné tvary ako *check-oute*, *check-outu*, *check-outy*, *check-outov*, *check-outoch* a ich pravopisné varianty v ňom nie sú zastúpené.

Tabuľka 3

slovný tvar	absolútna frekvencia vo web 7.0
check-out	1590
check out	1131
checkout	270
check-oute	80
check oute	31
checkoute	24
check-outu	58
checko outu	13
checkoutu	7
check-outom	32
check outom	3
checkoutom	5
check-outy	1
check outy	0
checkouty	1
check-outov	1
check outov	0
checkoutov	0
check-outoch	0
check outoch	1
checkoutoch	0

Ojedinele sa výraz *check-out* vyskytuje s morfológickou platnosťou adjektíva, ako napríklad v dvoch výskytoch vo webovom korpuse: *Podobne ako hotely, aj kempy majú svoje „checkin“ a „checkout“ časy* (milujemcestovanie.sk, web 7.0); *Špeciálny bonus – checkout bonus: perníky a suveníry na cestu domov* (tatralandiavillage.sk, web 7.0). Ide o kalk z angličtiny, ktorý na základe konverzie môže meniť slovnodruhovú príslušnosť bez zmeny formy.

V neformálnej komunikácii sa stretneme so slovesom *checkoutnúť*, napríklad: *Natlačil som to do seba iba z núdze, beriem jablko a idem sa check-outnúť* (Švantner, 2017). Ešte častejšie sa výraz objavuje v neformálnych ústnych komunikátoch, uvádzame na ilustráciu doklad z prepisu hovoreného komunikátu: *Odchádzame práve, ideme sa checkoutnúť* (2024). V zvolených korpusoch sa daná lema nevyskytla. Predpokladáme, že ide skôr o slangový výraz typický pre úzku skupinu používateľov slovenčiny a s obmedzenou komunikačnou pôsobnosťou v súkromnej alebo polosúkromnej komunikácii.

Domáce ekvivalenty

Pre lexikálnu jednotku *check-out* sa v slovenčine používa domáci ekvivalent *odubytovanie*. Napríklad známy webový cestovateľský portál sémanticky vymedzuje *check-out* ako „proces odubytovania sa z hotela“ (Esky). Okrem podstatného mena sa v slovenčine používa tiež sloveso *odubytovať*, ako aj jeho nedokonavá forma *odubytovávať*. Ich absolútnu početnosť vo webovom korpuse uvádzame v tabuľke 4.

Tabuľka 4

odubytovanie	odubytovať	odubytovávať
641	264	22

Prehľad frekvenčnej distribúcie lem v hlavnom písanom korpuse uvádzame v tabuľke 5.

Tabuľka 5

odubytovať	odubytovanie	odubytovávať
15	11	0

Z hľadiska frekvenčnej distribúcie v jednotlivých korpusoch sa ukazuje, že vo webovom korpuse je najčastejšia podoba slovesného podstatného mena *odubytovanie*, zatiaľ čo v hlavnom písanom korpuse sa najčastejšie vyskytuje činnostné sloveso v dokonavom vide *odubytovať*. Vo webovom korpuse sa nachádza 641 výskytov lemy *odubytovanie*. ARF tejto textovej jednotky vo vybranom korpuse má hodnotu 313,82, čo značí jej pravidelné

rozmiestnenie v textoch. V hlavnom písanom korpuse sa nachádza 11 výskytov tohto slova s hodnotou ARF 3,64. ARF hodnota je nižšia, čo môže byť ukazovateľom, že lexikálna jednotka je frekventovanejšia v istom druhu textov v rámci celého korpusu.

Prejavila sa i potreba pomenovať činnosť v podobe slovesa. Ako sme v predchádzajúcej časti naznačili, v hovorenej komunikácii sa stretávame so slangovou odvodeninou *checkoutnúť*. V písomnom prejave sa ustálil domáci ekvivalent *odubytovať*. Predstavuje činnosťné sloveso, ktoré vzniklo odvodzovaním pomocou predpony *od-* od slovesa *ubytovať sa*. Vyjadruje sa ním význam „odhlásiť (niekoho) z ubytovacej jednotky, napríklad z hotela, kempu, internátu a pod.“. Daný výraz dosiaľ nie je zachytený v nijakom slovenskom lexikografickom diele ani doložený v staršej listkovej kartečke Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV, možno ho preto považovať za neologizmus¹⁰, ktorý vznikol na základe pomenovacích potrieb používateľov slovenčiny. Ide o novú lexikálnu jednotku, ktorá je utvorená z domácich zdrojov (porov. Orgoňová – Bakošová, 2005, s. 65).

Sloveso *odubytovať* má vo webovom korpuse 264 výskytov, pričom ARF je 146,45, čo predstavuje relatívne vysokú hodnotu. Menej často sa používa forma v nedokonavom vide *odubytovávať sa* absolútnou frekvenciou 22 výskytov a s hodnotou ARF 14,42, čo značí, že aj pri nízkej absolútnej frekvencii je dané slovo rozvrstvené v korpuse pravidelne.

Vo webovom korpuse sa vyskytuje aj kombinácia, keď sa v komunikácii použije anglický výraz *check-out* i domáci ekvivalent, napríklad: *V prípade skoršieho príchodu do hotela (ranný prílet) alebo neskoršieho odchodu (večerný odlet) je možné ponechať/uskladiť si svoju batožinu na recepcii hotela alebo v k tomu určenej miestnosti, resp. za doplatok možnosť využívať svoju hotelovú izbu až do odchodu (tzv. neskorý check-out/neskoré odubytovanie)* (leonardo.sk, web 7.0); *Počas odubytovania sa (check-out) budete musieť zaplatiť za spotrebované produkty* (esky.sk, web 7.0).

V korpuse sa vyskytujú aj také kombinácie, keď slovenský a anglický výraz nie sú zároveň aj morfológickými ekvivalentmi, napríklad: *Host sa môže ubytovať od 14.00 hodiny (check-in) a odubytovať sa (check-out) je*

¹⁰ Neologizmy vo všeobecnosti predstavujú nové jazykové prostriedky, ktoré „jazykové spoločenstvo už prijalo, bežne ich identifikuje a aktívne uplatňuje v úze, hoci ešte nie sú kodifikačne zachytené“ (Orgoňová – Bakošová, 2005, s. 65).

potrebné do 10.00 hodiny (podhradie.com, web 7.0); *Prosím vás, aby ste sa odubytovali (check-out) do 10:00* (usovy.sk, web 7-0). Uvedené príklady nemožno interpretovať ako gramatické ekvivalenty, t. j. vnímať anglickú podobu *check-out* so slovnodruhovou platnosťou slovesa. Anglicizmus v tomto prípade plní skôr konkretizačnú funkciu a slúži ako „pomôcka“ na lepšie pochopenie slovenského významu slovesa *odubytovať*, ktoré, ako sme spomenuli, je takisto nová lexikálna jednotka.

Štylistická diferenciácia

Ak porovnáme frekvenciu anglického slova *check-out* a domáceho výrazu *odubytovanie* v zvolených korpusoch, zistíme, že vo webovom korpuse prevláda anglický výraz (porovnaj tabuľky 1 a 4), zatiaľ čo v hlavnom písanom korpuse, ktorý obsahuje texty rôznych štýlov a žánrov, je frekvencia cudzieho a anglického výrazu skôr vyrovnaná, pričom absolútna frekvencia sa pohybuje len v desiatkach výskytov (porovnaj tabuľky 1 a 5). V nasledujúcej časti sústredíme pozornosť na štylistickú príslušnosť skúmaného výrazu v hlavnom písanom korpuse SNK.

Hlavný písaný korpus SNK disponuje funkciou *Frekvenčná distribúcia podľa typov textov*, ktorá umožňuje zistiť, v akom type textov sa hľadaný výraz objavuje najčastejšie. Porovnanie frekvencie v jednotlivých typoch textov uvádzame v tabuľke 6.

Tabuľka 6

	odhlásiť	odhlásenie	check-out	odubytovanie	odubytovať/ odubytovávať
publicistické texty	≤ 38	5	11	11	14
umelecké texty	≤ 74	1	0	0	0
odborné texty	0	0	3	0	1

Zistili sme, že zo štylistického hľadiska sa lexikálne jednotky *check-out*, *odubytovanie* a *odubytovať/odubytovávať* vyskytujú v korpuse najčastejšie v textoch publicistického štýlu. V rámci beletrie sa neobjavuje ani jeden vý-

skyt lemm *check-out*, *odubytovanie*, *odubytovať*/*odubytovávať*. V umeleckých textoch sa preferuje opisná forma v podobe slovesného spojenia *odhlásiť* z (hotela, ubytovania ap.)¹¹. Opisná forma má v beletristických textoch minimálne 74 výskytov a v publicistických textoch aspoň 38 výskytov. Forma slovesného podstatného mena *odhlásenie* z (hotela, ubytovania ap.) je frekventovaná v publicistickom štýle, ale má zastúpenie aj v beletristickom texte (jeden výskyt zo šiestich). V hlavnom písanom korpuse sa v publicistických textoch javí opisná forma ako preferovaná oproti kratším variantom, či už anglickým, alebo domácim. V umeleckej literatúre je opisná podoba jediná používaná. V odborných textoch sa tieto lexikálne jednotky vyskytujú ojedinele a aj v týchto prípadoch ide o popularizačné časopisy, ktoré by sa dali zaradiť aj medzi publicistické texty.

Záver

Na základe korpusovej analýzy môžeme konštatovať, že anglicizmus *check-out* sa v súčasnej jazykovej praxi preferuje v písanej podobe so spojovníkom, menej často bez spojovníka v podobe viacсловného variantu. Nezanedbateľný počet má i lexikálna jednotka *checkout*, ktorá sa však vo viac ako polovici výskytov používa v inom význame, a to ako pomenovanie priestoru virtuálnych platieb alebo ako súčasť proprií, ktoré pomenúvajú aplikácie, služby alebo systémy na proces onlajnového platenia.

K výrazu *check-out* sa vo sfére ubytovania a cestovného ruchu funkčne používa domáci ekvivalent *odubytovanie*. Na vyjadrenie deja sa ustálil domáci ekvivalent *odubytovať*/*odubytovávať*. Slovesná podoba *checkoutnúť* je slangová a typická pre komunikáciu súkromného, neformálneho styku, pričom v nami zvolených písaných korpusoch sa nenachádza.

Anglicizmus *check-out*, ako aj domáce výrazy *odubytovanie* a *odubytovať* sa vyskytujú hlavne v publicistických textoch, ktoré obsahujú komunikáty tematicky zacielené na cestovný ruch (napríklad reklamné texty, ale aj reportáže či blogy). V beletristických textoch dominuje opisná forma v po-

¹¹ Kolokačné spojenia *odhlásiť* z (...) sme v korpuse zisťovali týmto postupom: vyhľadali sme kľúčovú lemmu *odhlásiť*. Z výsledku hľadania sme odfiltrovali tie výskyty, ktoré majú v rozsahu 5 tokenov sprava alebo zľava niektorú z nasledujúcich lemm: *hotel*, *penzión*, *motel*, *kemp*, *camp*, *apartmán*, *internát*, *ubytovanie*, *chata*, *chalet*, *ubytovňa*. Následne sme prostredníctvom frekvenčnej distribúcie podľa typov textov získali frekvenčný zoznam. Nemôžeme preto zaručiť, že sú zachytené všetky výskyty tohto spojenia, preto daná informácia má len orientačný charakter.

dobe kolokačných spojení *odubytovať* (*sa*) z *ubytovacej jednotky*. Chceme podotknúť, že naša analýza bola vykonaná na jednojazyčných písaných korpusoch SNK, no považovali by sme za užitočné sledovať prekladové ekvivalenty aj v rámci paralelného korpusu, čo môže byť predmetom ďalšej odbornej práce.

Možno konštatovať, že preberanie cudzích slov podnecuje používateľov slovenčiny aj k vzniku nových domácich slov, ktoré fungujú ako ekvivalenty a tiež obohacujú lexiku súčasnej slovenčiny. V jazykovej praxi tak vzniká v istom čase variantnosť slovnej zásoby, ktorá posilňuje diferenciáciu, ale aj relatívnu stabilitu jazyka. Takisto v náznakoch vidieť, že používanie domácich ekvivalentov má vo vzťahu k anglickému variantu rastúci charakter. Frekvenčná distribúcia ukazuje, že používanie domácich ekvivalentov má stúpajúcu tendenciu, čo môže časom viesť k preferencii domácich ekvivalentov.

Na záver možno súhlasiť s myšlienkou, že preberanie cudzích slov, v dnešnej dobe najmä anglicizmov, je „selektívny proces, ktorý disponuje filtrom v podobe intuitívneho, vedomého aj teoretického metajazykového hodnotenia“ (Jarošová, 2022, s. 73) samotných používateľov jazyka a že ich ustálenie v jazykovej praxi závisí od ich komunikačných potrieb, v súlade so zákonitosťami domáceho jazyka.

LITERATÚRA

Anglicko-slovenský, slovensko-anglický praktický slovník. Lingea Bratislava 2017. Dostupné na <<https://slovniky.lingea.sk/Anglicko-slovensky/check-out?>>. [cit. 18. 1. 2025].

Cambridge Dictionary. [cit. 31. 1. 2025]. Dostupné na <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/checkout#google_vignette>.

FJ UNIVERSE - Cestovanie a Kryptomeny: Prehliadka the opus residences (Kuala Lumpur airbnb). In: Youtube. 2024. Dostupné na <<https://www.youtube.com/watch?v=x4WOvLSBcg4&t=58s>>. [cit. 18. 1. 2025].

FRONEK, Josef – MOKRÁŇ, Pavel: Anglicko-slovenský slovník. Bratislava: Veda 1999.

CHOCHOLOVÁ, Bronislava: Morfológická adaptácia anglicizmov v slovenčine. In: Slovo v slovníku. Aspekty lexikálnej sémantiky – gramatika – štylistika (pragmatika). Na počesť Alexandry Jarošovej. Eds. K. Buzássyová, B. Chocholová, N. Janočková. Bratislava: Veda 2012. s. 54 – 262.

JAROŠOVÁ, Alexandra: Používatelia jazyka, jazykovedci a kodifikácia. Bratislava: Veda 2022.

Odubytovanie sa z hotela (check out). In: Esky.sk. Dostupné na <<https://www.esky.sk/tipy-pre-cestujucich/hotely/pobyt-v-hoteli/odubytovanie-sa-z-hotela-check-out>>. [cit. 20. 1. 2025].

OLOŠTIAK, Martin: Jazykovoštruktúrne a komunikačno-pragmatický status vlastného mena (Adaptácia anglických proprií v slovenčine). Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2007.

ORGOŇOVÁ, Oľga – BAKOŠOVÁ, Jana: Adaptácia neologizmov ako jeden z aspektov ich včleňovania do systému slovenčiny. In: Studia Academia Slovaca. 34. Eds. J. Mlacek – M. Vojtech. Bratislava: Stimul 2005. s. 65 – 102.

Ortograficko-gramatický slovník slovenčiny. A – Ž (používateľská verzia Slovníka súčasného slovenského jazyka). red. M. Sokolová – A. Jarošová. Dostupné na <<https://slovník.juls.savba.sk/>>. [cit. 31. 1. 2025].

RIPKA, Ivor – IMRICHOVÁ, Mária: Kapitoly z lexikológie a lexikografie. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove 2011.

Slovenský národný korpus – prim-10.0-public-all. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2022. Dostupné na <<https://korpus.sk>>. [cit. 25. 1. 2025].

Slovenský národný korpus – web-7.0. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2024. Dostupné na <<https://korpus.sk>>. [cit. 25. 1. 2025].

Slovník súčasného slovenského jazyka. H – L. Ved. red. A. Jarošová – K. Buzássyová. Bratislava: Veda 2011. 1 087 s.

ŠVANTNER, Pavol: Za hokejom do Toronta. In: SME Blog. Dostupné na <<https://blog.sme.sk/pavolsvantner/cestovanie/za-hokejom-do-toronta>>. [cit. 28. 1. 2025].

Anatomické termíny tarsus a metatarsus a ich slovenské ekvivalenty

FRANTIŠEK ŠIMON (Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach) –
JÁN DANKO (Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach)

Abstract: J. Ledényi introduced the Slovak term *priehlavok* (Latin *tarsus*) into the first Slovak anatomical nomenclature and created a new term *predpriehlavok* (Latin *metatarsus*) using the prefix *pred-* (in front of). The Latin equivalent, however, has the prefix *meta-* (behind). This is related to the fact that for some terms of limb structures, the position in front of and in behind something can be different depending on the direction of looking. In the Graeco-Latin nomenclature, the object's point of view is indicative, that means the metatarsus is behind the tarsus (Greek *meta-* behind), in the Slovak we look at it the other way around, *predpriehlavok* is in front of *priehlavok*. In Slovak veterinary nomenclature these terms are based on the Slovak term *päta* (heel, calcaneus). The tarsal bones occur from the observer's point of view in front of the calcaneus, so the Slovak equivalent for tarsus is *predpätie* (with Slovak prefix *pred-*, English in front of). The metatarsal bones are located below the tarsus and are called *podpätie* (with Slovak prefix *pod-*, English under-).